

LEES JE MOBIEL

Alsjeblieft!
Een gratis
fragment uit de
verhalenbundel
DraaiSTUK!

Joukje Akveld

Wij waren hier eerst

GOTTMER

Synopsis

(Kinder)boeken over Afrikaanse dieren zijn er genoeg, maar *Wij waren hier eerst* is het eerste dat gaat over het veelbesproken human wildlife conflict - de botsing tussen mens en dier. Joukje Akveld doorkruiste Zuid-Afrika op zoek naar die schurende confrontaties, maar ook naar de mensen die proberen oplossingen voor de problemen te vinden.

Hi ha hippo!

Hun lijf is kogelrond, hun pootjes zijn ultrakort. Boven op hun kop staan twee babyroze oortjes. Ze glimlachen in hun slaap. Ze glimlachen als ze wakker zijn. Ze houden van gezelschap en loom tegen elkaar aan hangen en soezen in de zon. Ze knorren als biggetjes. Hun strakgespannen vel lijkt zo glad als de binnenkant van een badkuip. 's Nachts gaan ze op pad en scharrelen hun kostje bij elkaar. Ze doen geen vlieg kwaad, ze zijn strikt vegetarisch. En als ze poepen, als ze poepen wordt hun staart een bezempje. Dat zwiept van links naar rechts en slingert de poep de Afrikaanse nacht in.

Nijlpaarden zijn koddig, knuffelig en maf. Kijk naar prentenboeken, daar stikt het ervan. Ze poedelen in watertjes,

zitten op ballet of sloffen gemoedelijk achter kleine jongetjes aan. Tekenaars geven ze pretoogjes, een tutu en de hoogste knuffelbaarheidsfactor. Als je prentenboekenmakers mag geloven is het nijlpaard het gezelligste dier dat bestaat.

Hm. Geloof ze niet. Het is een vergissing. Een grote vergissing. Vraag het de mensen in Afrika. Vraag het elke Afrikaan die je tegenkomt en hij zal zeggen: ‘Nijlpaarden zijn humeurig. Nijlpaarden zijn onvoorspelbaar en agressief. Zei je humor? Nijlpaarden hebben geen gevoel voor humor. Ze zijn onbetrouwbaar en kwaadaardig en als ze aanvallen waarschuwen ze niet. Komt er een nijlpaard op je af, dan moet je maken dat je wegkomt. Als je nog kunt maken dat je wegkomt. Waarschijnlijk ben je te laat en is er niks meer aan te doen.’

In het noorden van KwaZulu Natal, waar de groene heuvels met hun voeten in de

Indische Oceaan staan, ligt St. Lucia. Er is een rivier die uitmondt in de oceaan, er is jungle en strand, er is een hoofdstraat met winkels en restaurants. St. Lucia heeft alles en zit overal precies tussenin. Misschien dat de mensen er daarom zo graag wonen. Ze kennen elkaar en helpen elkaar. Tegen de toeristen die in groepjes rondzwermen zeggen ze: 'Ga eens eten bij Alfredo's, daar hebben ze goede pizza's.' Of: 'Neem een kijkje op het terras van de Ski Boat Club.' Of: 'Bij Baracca is de curry lekker en hebben ze gratis internet.'

In St. Lucia hoef je als het donker wordt niet bang te zijn voor dieven of overvallers zoals op sommige andere plekken in Afrika. Die zijn er niet. Toch zijn de straten er 's avonds verlaten. En als de mensen het restaurant uitkomen haasten ze zich naar hun geparkeerde auto. Snel snel, jij had toch de sleutel, nou doe open dan, hup naar binnen, deuren op slot.

Pfieww.

's Avonds, als de zon ondergaat, wordt St. Lucia overgenomen door de nijlpaarden. Ze komen uit de rivier en wandelen door de straten. Ze sjokken over parkeerplaatsen, sloffen langs winkels, slenteren voorbij huizen en cafés. De ene avond wordt er een gezien bij Alfredo's, de volgende loopt er een langs Reef & Dune en morgen zijn ze misschien bij Wimpy's.

Je ziet ze niet altijd. Soms blijft het stil in de hoofdstraat. Dan is St. Lucia even net zo'n gewone plaats als iedere andere. Maar de volgende dag is er altijd wel een toerist die vertelt dat hij bijna tegen een nijlpaard aan reed op weg naar z'n hotel. Dan is er een restauranteigenaar die er eentje tegenkwam bij de achterdeur of een bewoner die een moeder met haar jong in zijn tuin zag staan.

En soms, soms is er iets vervelends gebeurd.

Nijlpaarden zijn nachtdieren. Overdag liggen ze met z'n allen te doezelen in de

rivier, hun dikke lijven dicht tegen elkaar. Vaak zie je van zo'n kluit nijlpaarden alleen de oren, ogen en neuzen boven het water uit steken. Die zitten bij een nijlpaard allemaal boven op z'n kop. Zo kan hij kijken, luisteren en ademen terwijl de rest van zijn lijf onder water beschermd is tegen de Afrikaanse zon.

Pas als het donker wordt gaat het nijlpaard aan land. Pas dan zie je wat een reusachtig lijf er aan die lieve oortjes vastzit. Het nijlpaard maakt een paadje door het riet dat hij elke dag opnieuw gebruikt.

Nijlpaarden zijn grazers. Om hun enorme lijf in stand te houden eten ze veertig kilo gras per nacht. Daarvoor leggen ze als het moet lange afstanden af, soms wel tien kilometer. En precies daar schuilt het gevaar. Een nijlpaard in het water voelt zich veilig, een nijlpaard op het land niet. Daar wil het altijd een vluchtroute openhouden naar de rivier: zijn nijlpaardenpaadje dat

hij al jaren gebruikt. Is er een obstakel tussen hem en het water dan stormt hij eropaf.

Je denkt misschien: die korte pootjes kunnen niet harder dan de schuifelstand.

Je denkt: dat logge lijf maakt nooit veel vaart.

Fout. Een nijlpaard kan op het land een snelheid halen van dertig kilometer per uur. Dat is sneller dan jij. Tel daarbij het gewicht op van een vette Mercedes en slagstanden die bij mannetjes een halve meter lang kunnen worden en je weet: in een gevecht met een nijlpaard is er maar één winnaar, en jij bent het niet.

In 2012 ging het mis. Anthony Swatton hoorde zijn hond blaffen in de tuin en besloot een kijkje te nemen. Het nijlpaard greep zijn been, slingerde hem tegen de grond en boorde een slag tand in zijn buik. Anthony Swatton overleefde de aanval, maar zijn been was hij kwijt.

Twee jaar later had Amnotse Matsimba minder geluk. Terwijl hij aan het vissen was op de rivier werd zijn boot omgekieperd door een nijlpaard. Amnotse Matsimba werd in zijn hoofd gebeten en verdronk.

‘Nijlpaarden zijn zeer chagrijnig,’ zegt Natasha opgewekt. ‘Ze vallen niet alleen aan op het land, maar ook vanuit het water.’ Ze steekt een duim in de lucht en somt op: ‘Kajaks, kano’s, vissersbootjes...’

Volgens veel mensen zijn nijlpaarden de gevaarlijkste dieren van Afrika. ‘Als ze willen bijten ze een krokodil doormidden,’ vertelt Natasha. ‘Alleen malariamuggen maken meer dodelijke slachtoffers. Kijk, daar liggen ze.’ Ze stuurt haar bootje over de bruingroene rivier, recht op een groep nijlpaarden af.

Natasha is gids in St. Lucia. Een gids op het water. Ze weet alles over de dieren die er leven. Over de krokodillen en de nijlvaranen op de oever. Over de ooievaars

en reigers in het riet. Over de roep van de Afrikaanse zeearend die ver over het water draagt: *fwie-jaaa-jo-jo-jo!*

Natasha's boot is niet groot. Een paar stoelen voor toeristen met een hekje eromheen. De nijlpaarden zijn wél groot. Het zijn er een stuk of twintig. Hun koppen rusten lui op de konten van hun burens. Ze zijn vlakbij.

‘Daar ligt het mannetje, de stier, hij is de grootste van allemaal.’ Natasha gaat onverstoord verder met haar nijlpaardenles. ‘De rest zijn vrouwtjes en baby's. Koeien en kalfjes dus.

Nijlpaarden leven in groepen op een vaste plek. Ze zorgen goed voor elkaar. De stier beschermt de koeien tegen andere mannetjes, de koeien beschermen hun kalfjes tegen krokodillen.’ Ahteloos stuurt ze de boot nog wat dichterbij naar de nijlpaarden. Alsof het een gezellig clubje rivierbiggen is. Alsof daar niet

dertigduizend kilo van de allergevaarlijkste dieren van Afrika ligt die haar boot tussen hun kaken kunnen versplinteren tot luciferhoutjes. De toeristen schuiven onrustig over hun stoelen. Natasha lacht. ‘Deze nijlpaarden kennen ons. We varen elke dag een paar keer langs, ze reageren niet meer agressief. Hallo jongens,’ groet ze de nijlpaarden die knorrend in het water liggen.

Een stukje verderop komen twee ogen boven water, een neus, een bek die wijd opengaat. In de onderkaak: twee ivoren slagstanden – groot, krom, scherp. ‘Aha, nog een mannetje,’ zegt Natasha verheugd. ‘Een vrijgezel. Als mannetjes volwassen worden, worden ze verstoten uit de groep. Dan vormen ze kleine groepjes met andere vrijgezellen of ze hangen in hun eentje rond. Dat gapen doet-ie niet omdat hij moe is, hoor. Dat is om te laten zien: kijk wat ik hier heb en stel je eens voor wat ik daarmee kan doen.’

Stoer, mompelt een van de toeristen bleekjes. Hij ziet eruit alsof hij zich heel goed kan voorstellen wat het nijlpaard met zijn slagstanden kan doen.

Natasha knikt. ‘Maar dit nijlpaard moet wel uitkijken. Komt hij te dichtbij en toont hij interesse in een van de vrouwtjes, dan wordt het knokken. De stier van de groep en het mannetje van buitenaf hakken met hun slagstanden op elkaar in. Dat zijn geen vriendelijke stoeipartijtjes – eish, nee! Er kan veel bloed aan te pas komen, soms legt er één het loodje.’

Alsof de stier haar woorden begrijpt, toont hij zijn rug vol littekens en laat een luid gebrul horen. Het geluid komt diep uit zijn lijf en rolt over het water. Een Afrikaanse slangenhalsvogel stijgt klapwiekend op van het water. Een reuzenijsvogel maakt alerte bewegingen met zijn kop. Vanaf een zandbank glijdt een krokodil geruisloos het water in. De bleke toerist lijkt nu zelf bijna het loodje te leggen.

Ja, zegt Natasha, terwijl ze de boot langs de dommelende roze oortjes manoeuvreert, ‘de grootste vijand van het nijlpaard is het nijlpaard.’

Er was een overstroming geweest. De rivier in Hoedspruit was ver buiten z’n oevers getreden. Tonie en Shirley liepen langs het hoogstaande water toen Tonie iets hoorde en Shirley iets zag. Het duurde even voor ze in de gaten hadden wat hun aandacht had getrokken. Het was een nijlpaardkalfje, een paar uur oud, de navelstreng hing nog aan haar buik. Het diertje woog niet meer dan zestien kilo. Een hulpeloos, uitgeput hoopje op wankele pootjes. De moeder was nergens te bekennen. Misschien was ze verdronken in het stijgende water. Misschien was ze afgedreven en wist ze niet meer waar haar jong was.

Tonie en Shirley namen het kalfje mee naar huis, wat moesten ze anders? Daar gaven ze haar de fles en een naam: Jessica.

‘Dat is nu bijna zestien jaar geleden,’ zegt Tonie. Hij zit op een houten vlonder die in de rivier achter zijn tuin ligt. Terwijl hij vertelt aait zijn hand gedachteloos de stoppelige snuit die naast hem in het water drijft. Jessica sluit tevreden haar ogen. Ze weegt inmiddels vijftienhonderd kilo en is het beroemdste nijlpaard ter wereld.

Ho.

Stop.

Even een paar regels terug.

Stond daar nu *aait*?

We hebben het hier toch over een nijlpaard? Over het gevaarlijkste zoogdier van Afrika? Hoezo dan *aaien*? Hoezo zit Tonies hand nog aan zijn arm vast, is niet zijn hele arm verdwenen in die gigantische bek zoals bij Anthony Swatton en Amnotse Matsimba?

Tonie grinnikt en haalt zijn schouders op. ‘We weten niet of Jessica denkt dat ze een mens is of dat ze ons als nijlpaarden ziet,’ zegt hij. Wat hij wel weet is dat

Jessica zich anders gedraagt dan alle andere nijlpaarden die hij in zijn leven heeft gezien. Jessica slaapt op de veranda. Ze is bevriend met Tonies honden en houdt ervan als Shirley haar masseert. In al die jaren heeft ze Tonie en Shirley nooit gebeten, aangevallen of bedreigd. Van een weerloos kalfje groeide ze uit tot een volwassen nijlpaard dat nooit bij haar redders is weggegaan. Af en toe zwemt Shirley met haar in de rivier. Ze voelt zich veilig voor de krokodillen met haar geadopteerde nijlpaarddochter in de buurt.

‘Jessica staat met twee poten in de dierenwereld en met twee poten in de mensenwereld,’ zegt Tonie. ‘Een hok heeft ze niet. Ze is vrij om te gaan. En ze gaat ook weleens, verderop in de rivier woont een groep wilde nijlpaarden. Daar zwemt ze soms naartoe. Maar ze komt altijd weer terug.’ Weer grinnikt hij. ‘Natuurlijk komt ze terug. Van ons krijgt ze eten, dat weet ze dondersgoed.’

Jessica's voedertijd is een happening. Tonie en Shirley hadden snel door dat zij niet de enigen waren die dol waren op hun nijlpaard. Alle mensen die over haar hoorden wilden haar zien. Wáár is dat nijlpaard? Híér met dat nijlpaard! Wel honderd cameraploegen kwamen filmen. Dus besloten ze van Jessica's voedertijd een openbare gebeurtenis te maken. Voor een klein bedrag mag je erbij zijn en kun je stukjes zoete aardappel in haar bek gooien. Dat is slim. Zo betaalt Jessica met haar optredens haar eigen rekeningen. Want rekeningen zijn er. Jessica lust wel tachtig kilo voer per dag. Zelfs voor een nijlpaard is ze heel erg hongerig. Dorst heeft ze ook. 'De eerste jaren gaven we haar melk uit een fles,' vertelt Tonie. 'Maar melk is duur. Op een gegeven moment begonnen we te experimenteren met drinken dat wat goedkoper was. Eerst koffie, maar toen kon Jessica niet meer slapen. Nu krijgt ze al jarenlang thee. Afrikaanse rooibosthee met

veel suiker. Jessica drinkt haar thee graag warm en zoet.'

Waarschijnlijk is Jessica het enige nijlpaard in Afrika met een omgekeerd dag-nachtritme. Wanneer andere nijlpaarden slapen is Jessica wakker en andersom. Doordat ze overdag wordt gevoerd, heeft ze 's nachts geen behoefte meer om te grazen. Dat komt misschien ook doordat ze ervoor zorgt dat ze nooit met honger naar bed gaat. Als Jessica na het voeren nog trek heeft, klautert ze aan land. Dan loopt ze de heuvel op naar het huis van Tonie en Shirley en stommelt de keuken binnen. De deur is geen probleem. Met haar neus duwt ze de klink omlaag. De bedelende ogen van Jessica kunnen Shirley en Tonie niet weerstaan. Dus worden er nog een paar zoete aardappels in stukjes gehakt. En nog een paar. Alles verdwijnt in de gretige bek die altijd openstaat.

Het is wel een verschil met de honden, geeft Tonie toe. Van de honden hebben ze

nauwelijks last. Jessica heeft een keer een bank geplet. En ook al eens het bed. Maar ja, het is ook wel lastig voorzichtig doen als je zo groot bent als zij.

Op de rivier in St. Lucia heeft Natasha haar boot gekeerd. Voorzichtig, in de vaargeul in het midden, anders loopt-ie vast. Het water heeft nog nooit zo laag gestaan. KwaZulu Natal heeft te kampen met de ergste droogte in zeventig jaar. Het weer is de kluts kwijt. De regen die in de zomermaanden had moeten vallen, is niet gevallen. De riviermond staat al maanden droog. Haaien die vanuit de oceaan de rivier op zijn gezwommen kunnen niet meer terug. Tussen de nijlpaardenneuzen en krokodillenstaarten zie je nu ook soms een haaienvin.

Een probleem, en niet alleen voor de haaien, zegt Natasha. 'In de huizen in KwaZulu Natal komt al maanden geen water uit de kraan. Dat betekent dat

veel mensen om te koken en te wassen afhankelijk zijn van het water in de rivier. 's Ochtends vroeg, als de nijlpaarden nog aan het grazen zijn, leidt dat soms tot levensgevaarlijke ontmoetingen.'

Ook de nijlpaarden hebben last van de droogte. Ze moeten vechten voor een plekje in het water. Natasha: 'Met dat nerveuze karakter van ze hoeft er maar één op de tenen van een ander te gaan staan of er is ruzie.' Ruzie die de zwakkere nijlpaarden het water uit drijft. In de hete zon verbrandt hun huid en dreigen ze uit te drogen. Ze verzwakken of worden ziek en zijn een gemakkelijke prooi voor leeuwen en hyena's. De nijlpaarden die wel een plekje in het water hebben, moeten 's nachts lang lopen om voldoende gras te vinden. Soms belanden ze in een veld waar een boer zijn vee laat grazen. Vee dat zonder die nijlpaarden al moeite genoeg heeft om z'n kostje bij elkaar te sprokkelen. Voor de boeren vormen die nijlpaarden

een directe bedreiging van hun bestaan. Een nijlpaard betekent minder gras voor het vee. Dat betekent stervende geiten en koeien en dat betekent minder geld voor de boer die geen melk of vlees heeft om te verkopen.

‘Dus schiet de boer het nijlpaard dood,’ zegt Natasha.

‘Daarmee slaat hij twee vliegen in één klap: hij is het nijlpaard kwijt en heeft ’s avonds iets voor in de pot.’ Eigenlijk, zegt Natasha, is niet het nijlpaard de grootste vijand van het nijlpaard, maar de mens. ‘Die jaagt niet alleen op het nijlpaard voor zijn vlees, maar ook voor zijn ivoren slag tanden. Die wil hetzelfde land voor zijn dieren als het nijlpaard wil.’

De meeste toeristen hebben van dat alles geen idee. Die zien een rivier vol nijlpaarden en denken: ha, gezellig, een nijlpaard – éven een foto nemen. Soms ziet Natasha toeristen met hun camera’s vlak bij het water staan. Maar een selfie met een

nijlpaard is een slecht idee. ‘*Eish*, nee! Het zou je laatste kunnen zijn.’

Over de droogte hoeft Jessica zich niet ongerust te maken. Tonie en Shirley zorgen wel dat hun nijlpaard niets tekortkomt. Dik, lui en tevreden ligt ze in de rivier.

Sommige mensen zeggen dat het onnatuurlijk is, een nijlpaard dat zoete aardappels eet. Een nijlpaard dat thee drinkt en ’s nachts op de veranda slaapt. Die mensen vinden dat je de natuur z’n gang moet laten gaan en dat Tonie en Shirley Jessica zestien jaar geleden niet hadden mogen meenemen. ‘Maar als we haar hadden achtergelaten was Jessica geëindigd in een krokodillenbek,’ zegt Tonie. ‘Wat wij hebben gedaan is niet volgens de regels van de natuur. Maar soms moet je de natuur een handje helpen.’

Dankzij Tonie en Shirley is Jessica nu wereldberoemd. Een nijlpaard met een eigen Facebookpagina en fans die ieder

jaar terugkomen om te zien hoe het met haar gaat. Om te vóélen hoe het met haar gaat. Als je Jessica bezoekt mag je haar neus aaien (die voelt als rubber) en met je blote voeten haar rug aanraken (die voelt als leer). Kinderen die durven worden op haar rug gezet terwijl ze naast de vlonder in het water staat. Alsof ze zo'n gezellige figuur uit een prentenboek is in plaats van het gevaarlijkste zoogdier van Afrika. Maak nooit een selfie met een nijlpaard, zegt Natasha. Maar dat geldt natuurlijk niet als dat nijlpaard Jessica heet. •

Vond je dit fragment leuk?
Lees dan het hele boek
en leen het bij de bieb!

Wil je liever een ander
fragment proberen? Lees
de andere fragmenten via
jeugdbibliotheek.nl/stuk

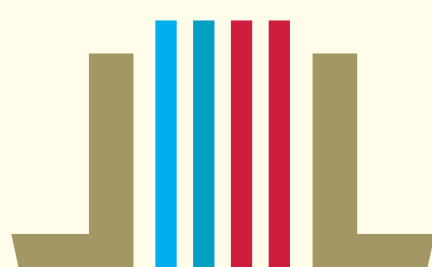

Colofon

©2022 De Leescoalitie, Joukje Akveld
en Gottmer

Alle rechten voorbehouden. Niets uit
deze uitgave mag worden verveelvoudigd,
opgeslagen in een geautomatiseerd
gegevensbestand of openbaar gemaakt
in enige vorm of op enige wijze,
hetzij elektronisch, mechanisch, door
fotokopieën, opnamen of enige andere
manier, zonder voorafgaande schriftelijke
toestemming van de uitgever.

www.leesstuk.nl

De Leescoalitie